

Petra Štampfl, Gimnazija Jožeta Plečnika Ljubljana

KAKO POUČEVATI O TEŽKIH TEMAH IZ ZGODOVINE 20. STOLETJA S FORMATIVNIM SPREMLJANJEM

Petra Štampfl, Jože Plečnik General Upper Secondary School, Ljubljana

HOW SHOULD WE TEACH DIFFICULT HISTORY TOPICS OF THE 20TH CENTURY

IZVLEČEK

Članek poskuša spodbuditi k razmišljanju o odgovornem poučevanju o težkih temah iz zgodovine. Te so povezane z vojno, zločini, nasiljem in trpljenjem. Poučevati o teh temah ni enostavno, a je pomembno, saj želimo pri učencih in dijakih doseči obsodbo teh dogodkov in pojavov ter njihovo zavezo, da se bodo v življenju odločali za mir, strpnost, sožitje in spoštovanje človekovih pravic. Zato učitelji pri poučevanju o težkih temah sledimo didaktičnim usmeritvam, nekatere so izpostavljene v članku, in se izogibamo pristopom, ki jih didaktična stroka prepozna kot neustrezne za poučevanje o travmatičnih temah (npr. igra vlog in simulacija (žrtev, krvnik), grozljivo fotografsko in filmsko didaktično gradivo, suhoparno naštevane statističnih podatkov o žrtvah). V članku je prikazana usoda slovenskih izgnancev med drugo svetovno vojno skozi življenjsko zgodbo izgnanke Antonije Senčar. Primer vključuje vse elemente formativnega spremljanja (in sicer name- ne učenja, kriterije uspešnosti, osebne cilje, zastavljanje vprašanj, samovrednotenje), s čimer dijakom omogoča soustvarjanje učnega procesa, jih usmerja k aktivnejši vlogi in trajnejšemu znanju. Tudi s slednjim pa nasprotujemo nestrpnosti in sovraštvu.

Ključne besede: težke teme iz zgodovine, osebna zgodba izgnanke, pričevanje, vživljanje, formativno spremljanje

ABSTRACT

The article aims to encourage reflection on the responsible teaching of difficult history topics. These relate to war, crimes, violence and suffering. Teaching such topics might not be easy but it is important, as we want primary and secondary school students to condemn such events and phenomena, getting them to vow that they would live their lives choosing peace, tolerance, coexistence, and respect for human rights. That is why we, teachers, follow didactic guidelines when teaching difficult topics (some of these are highlighted in the article) and avoid approaches which the discipline of didactics has recognized as inappropriate for teaching traumatic topics (e.g. role play and simulation – victim, executioner; horrific didactic photographic and film materials; drily enumerating the statistical data on casualties). The article presents the fate of Slovenian exiles during World War II through the life story of the exile Antonija Senčar. The example includes all elements of formative assessment (namely, learning intentions, success criteria, personal objectives, asking questions, self-evaluation), thus enabling secondary school students to co-create the learning process and guiding them towards a more active role and more lasting knowledge. With the latter we also oppose intolerance and hate.

Keywords: difficult history topics, personal story of an exile, first-hand account, empathy, formative assessment

UVOD

»/.../ vendar je spet tudi res, da bomo morali prej ali slej dobiti sodobnega Collodija, ki bo otrokom povedal zgodbo naše preteklosti. Vprašanje pa je, kdo si bo upal približati otroškemu srcu tako, da ga hudobija ne bo ranila, a da bo hkrati obvarovano pred skušnjavami prihodnosti.« (Pahor, 2008, str. 14.)

Težke teme iz zgodovine so povezane z množičnim nasiljem in trpljenjem. Poučevati o vojnah, genocidih, holokavstu in drugih oblikah kršenja človekovih pravic ni enostavno. Učitelj mora pokazati veliko mero občutljivosti tako do žrtev kot do svojih dijakov. A so ravno težke teme po navadi tiste, ki dijake pritegnejo bolj kot druge, jih tudi čustveno vznemirijo in prizadenejo. Na težke teme se ne nazadnje nanašajo vzgojni oziroma odnosni cilji, zapisani v učnem načrtu za zgodovino, in sicer da dijaki obsodijo vojne, zločine proti človeštvu, genocide, holokavst, da obsodijo politične sisteme, ki teptajo človekove pravice, in razvijajo dojemljivost za vrednote, ki so pomembe za bivanje in delovanje v demokratični družbi.

Vrsto let opazujem odzive svojih učencev in dijakov na dejavnosti, ki sem jih pripravila v povezavi s holokavstom ali življenjem ljudi med drugo svetovno vojno. Nič – nobena fotografija, umetniški ali dokumentarni film, leposlovno ali strokovno delo – se ne dotakne otrok in mladih tako kot srečanje z osebo, ki je zlu od blizu gledala v oči, ki je vojno doživela in preživela. Srečanje z nekaterimi pričevalci, ki so preživeli grozote druge svetovne vojne, je spremenilo moj pogled na poučevanje o holokavstu in drugih travmatičnih temah iz zgodovine. Posebej so se me dotaknila pričevanja Miriam Steiner Aviezer, Dušana Stefančiča, Erike Fürst, Ivice Žnidaršič in Antonije Senčar. Pričevanja namreč omogočajo vzpostavitev močne povezave med posameznikom in zgodovinskimi dogodki, razvijanje vživljanja v drugega človeka, sočustvovanje z žrtvami nasilja, spoštovanje prič, učenje iz grozot preteklosti in obsodbo nasilja.

DIDAKTIČNA PRIPOROČILA

Nacisti (in mnogi drugi vojni zločinci) so sistematično dokumentirali svoje zločine, zato je gradiva nazornih prizorov trpljenja in nasilja zelo veliko. Prikazovanje trupel in množičnih grobišč pri pouku ni primerno, saj lahko tako otroke in mlade prizadenemo, travmatiziramo, v njih zbudimo občutke, ki jih sami ne zmorejo predelati. Pretiravanje z nasilnimi prizori lahko povzroči šok, otopelost, odmik od zanimanja, ne pa zelenega vživljanja v drugega. Slikovno gradivo in videoposnetke mora učitelj zato skrbno izbrati. Pri dijakih želimo vzbuditi empatijo, kar najlažje dosežemo tako, da izpostavimo osebno zgodbo posameznika in premišljeno izberemo videoposnetke ter fotografije.

Učinkoviteje kot kup čevljev v taborišču umrlih ljudi, ki seveda razkriva vso razsežnost nacističnih tovarn smrti, je dijakom pokazati en čevelj. Fotografija enega čevlja vzbudi intimna, osebna vprašanja, vzbuja empatijo in tesnobo. Predmeti, povezani z vojno, stopajo iz anonimnosti in pridobijo globlji, osebni pomen, saj so dokaz trpljenja konkretne osebe in njene družine. Z enim posameznikom in

njegovo družino pa laže sočustvujemo in se z njim poistovetimo kot z milijonom brezimnežev. Učencem in dijakom bomo zgodovinsko dogajanje še bolj približali, če bomo v prikaz vključili pričevanja otrok in mladostnikov istih let, kot so oni sami.

Učinkovit didaktični pristop pri pouku zgodovine je tudi vključitev pričevanj ali predstavitev osebne zgodbe posameznika, ki je nastala na podlagi pričevanja. Dijaki lahko preučujejo posnete ali zapisane intervjuje, življenjske zgodbe, spomine ali pričevanja ljudi, lahko pa sami izvedejo intervju. Če imamo možnost, lahko pričevalca povabijo na šolo. Kadar želimo predstaviti osebno zgodbo, upoštevamo nekaj priporočil. Žrtev predstavimo skozi njeno doživljanje, najbolje v prvi osebi. Pripoved naj ne vključuje nazornih oblik trpljenja in mučenja, a mora biti nedvoumna in pojasnjevalna za prikaz krutih osebnih izkušenj. Pri prikazu osebne zgodbe upoštevamo, da se življenje osebe ni začelo in končalo z vojno, zato povemo, kaj se je z osebo dogajalo pred vojno in tudi po njej. Razložiti je treba tudi zgodovinski kontekst in osebno zgodbo osebe postaviti v ustrezen čas ter prostor.

Pričevanja ljudi, ki so vojno doživeli, so viri prve roke. Pričevanja pri pouku uporabimo kot zgodovinski vir, saj dijaki v pričevanjih poiščejo zgodovinska dejstva, informacije in dokaze, na podlagi katerih oblikujejo svoje sklepe, razlage in mnenja, ter zbirajo različne dokaze, ki se nanašajo na proces učenja in njihove dosežke. Lahko napišejo poročilo, izvedejo intervju s pričevalcem (in ga napišejo ali posnemajo), napišejo poročilo, refleksijo, zgodovinski esej ipd. Pri analizi pričevanj dijaki ugotavljajo, ali gre za vire prve ali druge roke, ločujejo med zgodovinskimi dejstvi in mnenji, čustvi pričevalca, ugotavljajo, ali so v pričevanju prisotni stereotipi, predsodki, ali je pričevanje verodostojno, to pomeni, da vključuje objektivna dejstva in informacije, presodijo, ali je pričevanje uporabno za razlago zgodovinskih okoliščin itd.

DIDAKTIČNA IZVEDBA

Pri zgodovini v 4. letniku je bil izveden učni sklop *Okupacija slovenskega naroda med drugo svetovno vojno* s poudarkom na položaju slovenskih izgnancev. Učni sklop je del obvezne širše teme *Razvoj slovenskega naroda v 20. stoletju*. Dijaki so v štirih učnih urah spoznali okupacijsko politiko na slovenskem ozemlju. Vojno (okupatorjevo) nasilje nad Slovenci so spoznali s pomočjo življenjske zgodbe gospe Antonije Senčar, ki je bila z družino kot šestletna deklica izgnana iz domače vasi Zgornji Obrež pri Artičah blizu Brežic v štiri delovna taborišča v Spodnji Šleziji. V taboriščih je preživela štiri leta.

Prikazani primer izvedbe učnega sklopa vključuje vse elemente formativnega spremljanja.

Identifikacijske ploščice s številkami so družine dobile ob prihodu v taborišče za izgon v Rajhenburgu. Taboriščniki so jim rekli pasje svetinjske in so dokaz razčlovečenja, ki so mu bili podvrženi takoj ob prihodu v taborišče. V sklopu uvodne motivacije lahko dijakom pokažemo kovinsko ploščico in jih spodbujamo k oblikovanju vprašanj, ki jih predmet sproža. Npr.:

Antonija Senčar v taborišču Trebnitz (Spodnja Šlezija) avgusta 1942. Oblečena je v svojo najljubšo svileno obleko, ki jo je dobila v taborišču od Rdečega križa. Šele po vojni ji je mati zaupala, da je obleka pripadala judovski deklici.

Vir: Osebni arhiv Antonije Senčar.

Kaj je predmet na fotografiji?

Čemu je služil?

Koliko je star?

Kje ga hranijo?

Kaj pomeni številka, vtisnjena v kovinsko ploščico?

Ali je obstajalo več takih ploščic?

Kam so jo obesili?

Kdo jo je nosil?

Dijake spodbujamo k aktivnemu pristopu k ustni zgodovini, kar pomeni, da sami načrtujejo, izvedejo in posnamejo ustno pričevanje, zbrano gradivo pa predstavijo sošolcem, vrstnikom ali širši javnosti.

SHEMATSKI PRIKAZ NAČRTOVANJA UČNEGA SKLOPA

Obvezna širša tema: RAZVOJ SLOVENSKEGA NARODA V 20. STOLETJU

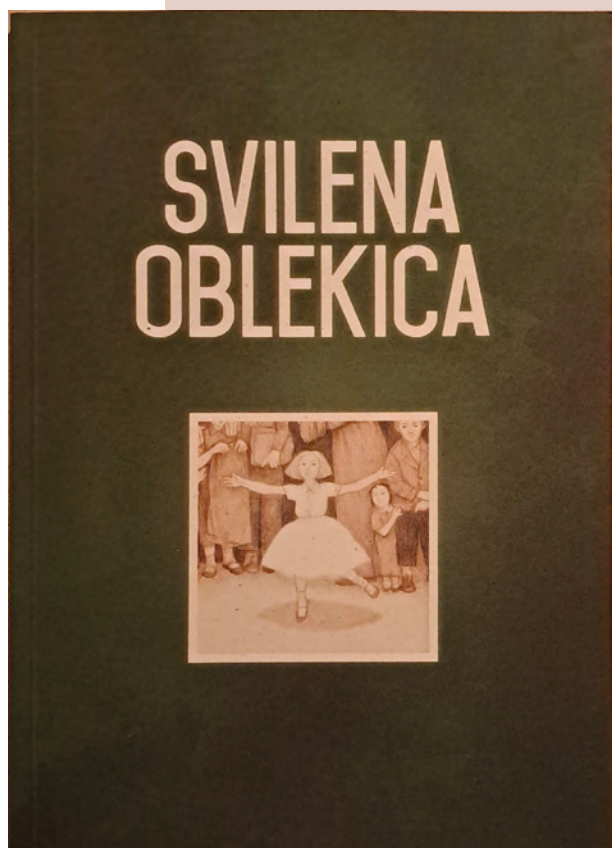
Učni sklop: POLOŽAJ SLOVENSKEGA NARODA MED DRUGO SVETOVNO VOJNO (*Okupacijska politika na slovenskem ozemlju*)

Pričakovani dosežki iz učnega načrta (Učni načrt, 2008, str. 40, 8–9):

- **vsebinski:** dijaki/dijakinje analizirajo in primerjajo položaj slovenskega naroda v različnih obdobjih/državah 20. stoletja;
- **procesni:** dijaki/dijakinje:
 - se znajo orientirati v zgodovinskem času in prostoru;
 - znajo zbrati in izbrati uporabne informacije, podatke in dokaze iz različnih množičnih občil ter kritično presoditi njihovo verodostojnost;
 - znajo oblikovati svoje sklepe, mnenja, stališča in interpretacije, ki so podprti z verodostojnimi informacijami, podatki in dokazi;
 - znajo kritično analizirati različne poglede in interpretacije o zgodovinskih dogodkih, pojavih in procesih;
 - se znajo učinkovito izražati na različne načine in primerno različnim okoliščinam (ustno, pisno, z uporabo IKT ...);
- **odnosni:** dijaki/dijakinje:
 - prek izbranih primerov iz zgodovine razvijajo poglede na svet, ki spoštujejo človekove pravice, enakost in demokracijo ter demokratično in odgovorno državljanstvo;
 - obsodijo zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic.

Antonija Senčar s svojo fotografijo iz taborišča na svojem domu v Piranu.
Foto: Petra Štampfl.

Antonija Senčar je svoje spomine na drugo svetovno vojno strnila v knjigi *Svilena oblekica*. Kratke pripovedi, zbrane v njej, so pretresljiv prikaz življenja v taborišču, kot ga je doživljal otrok, ter so primerne za branje in pogovor tako v osnovni kot v srednji šoli.

Operativni deklarativni cilji (vsebinsko znanje)	Dijakinje in dijaki: • pojasnijo, kako so si okupatorji razdelili slovensko ozemlje; • opišejo odnos okupatorjev do Slovencev; • pojasnijo, s katerim namenom so okupatorji izvajali raznarodovalno in etnocidno politiko nad Slovenci; • navedejo žrtve nacističnega/fašističnega okupacijskega sistema: interniranci, talci, izgnanci, ukradeni otroci, begunci; • ločijo različne vrste taborišč; • opišejo usodo slovenskih izgnancev, s poudarkom na usodi otrok; • sklepajo o vplivu zgodovinskega konteksta na osebno videnje izbranih prič, na njihovo razmišljanje, čustvovanje; • razmislijo, kako lahko osebna pričevanja dopolnijo naše vedenje o usodi slovenskih izgnancev; • utemeljijo pomen virov prve roke za poznavanje zgodovine druge svetovne vojne na Slovenskem.
Operativni procesni cilji (veščinsko znanje)	Dijakinje in dijaki: • v pričevanjih/zapisih izgnancev (ali drugih žrtvah okupatorjevega vojnega nasilja) poiščejo zgodovinska dejstva, različne informacije in dokaze; • se vživijo v čustvovanje in položaj pričevalcev; • na podlagi pričevanj oblikujejo samostojne sklepe, poglede, mnenja in stališča; • izdelajo fotozgodbo izbrane vojne žrtve enega od okupacijskih sistemov; • ugotovitve, svoje poglede in doživljanje predstavijo sošolcem/vrstnikom (lahko ob dnevu izgnancev/dnevu spomina na žrtve holokavsta); • uporabljajo in razvijajo socialne in komunikacijske veščine.
Operativni odnosni cilji (vrednote)	Dijaki in dijakinje: • obsodijo zločine proti človeštvu, genocide, holokavst in druge oblike množičnega kršenja človekovih pravic; • obsodijo politične sisteme, ki ne spoštujejo človekovih pravic; • razvijajo dojemljivost za vrednote, pomembne za življenje v sodobni demokratični družbi: strpnost v medsebojnih stikih in odnosih, spoštovanje drugačnosti in različnosti, medsebojno sodelovanje, spoštovanje človekovih pravic in demokratičnega državljanstva.

Potek učne ure – organizacijski vidik, opis aktivnosti

Aktivnosti učitelja	Aktivnosti dijakov
1. učna ura: Napoved teme in ugotavljanje predznanja; seznanitev dijakov z nameni učenja; razlaga s pogovorom.	Dijaki rešijo vstopni listek (Priloga 1) in izkažejo (pred) znanje o učnem sklopu <i>Okupacijska politika na Slovenskem</i>. Dijaki se seznaniijo z nameni učenja. Dijaki spoznajo, kako so si okupatorji ob začetku druge svetovne vojne na Slovenskem razdelili slovensko ozemlje. Ob različnih virih opišejo raznarodovalne ukrepe okupatorjev. Razložijo besede begunec, izseljenec, izgnanec ter genocid in etnocid. Navedejo značilnosti različnih nacističnih taborišč: zbirna, delovna, begunska, kazenska, uničevalna.

Antonija Senčar čuti dolžnost, da o svoji življenjski izkušnji pripoveduje otrokom, mladim in odraslim. Na fotografiji se pogovarja s kustosinjo Posavskega muzeja Brežice marca 2023.

Foto: Petra Štampfl.

Kovinska ploščica družine Glogovšek s številko 4443.

Vir: Osebni arhiv Antonije Senčar.

Antonija Senčar se pogovarja z dijakinjo Saro Anžur, ki je o njenem življenju v izgnanstvu napisala raziskovalno nalogo.

Foto: Petra Štampfl.

2. učna ura: Seznanitev dijakov z dejavnostjo. Usmerjanje dijakov pri samostojnem delu. Sprotna (ustna) povratna informacija.

Dijaki vojno nasilje okupatorjev nad Slovenci spoznavaajo s pomočjo virov prve roke – življenjske zgodbe gospe Antonije Senčar, ki je bila kot otrok leta 1941 izgnana v Spodnjo Šlezijo (Priloga 2; primer za delo prve skupine). Delo v sedmih skupinah: vsaka skupina dijakov prebere odlomek iz življenjske zgodbe gospe Antonije Senčar ter zgodovinska dejstva o usodi slovenskih izgnancev, ki odlomek podpirajo. Iz nabora slikovnega gradiva izberejo slike, ki podpirajo besedilo.

Dijaki sošolkam in sošolcem predstavijo spoznanja; vse skupine dijakov v kronološkem redu »sestavijo« zgodbo gospe Senčar in izluščijo pomembna zgodovinska dejstva o usodi slovenskih izgnancev, najštevilnejše skupine žrtev vojnega nasilja v Sloveniji (Priloga 3). Po končani uri napišejo refleksijo (Priloga 4).

3. učna ura: Seznanitev dijakov s kriteriji uspešnosti za fotozgodbo – življenjsko usodo izbrane osebe, ki je bila med drugo svetovno vojno žrtev vojnega nasilja. Seznanitev dijakov s spletnimi in drugimi viri, s pomočjo katerih bodo lahko zapisali osebno zgodbo izbrane osebe, žrtve vojnega nasilja. Povratna informacija.

Dijaki poslušajo, presoajo in sooblikujejo kriterije uspešnosti za izdelavo fotozgodbe (Priloga 5). Dijaki se seznaniijo z različnimi viri za samostojno nalogo ter naredijo načrt za izdelavo fotozgodbe (Priloga 6). Domače delo: Izdelajo fotozgodbo; s pomočjo kriterijev uspešnosti (Priloga 5) samovrednotijo svojo fotozgodbo; napišejo refleksijo (Priloga 6). Do dogovorjenega roka oddajo svojo nalogo učitelju.

4. učna ura: Organizacija spominske ure ob dnevu slovenskih izgnancev ali dnevu spomina na žrtve holokavsta.

(Posamezni) dijaki/dijakinje svojo fotozgodbo predstavijo ob dnevu spomina na žrtve holokavsta ali svetovnem dnevu izgnancev 7. junija.

Uporabljeni didaktični pristopi in strategije so bili razlaga in pogovor, skupinsko delo, individualno delo, učna individualizacija in formativno spremljanje: seznanitev dijakov z nameni učenja, ugotavljanje predznanja (vstopni listek), sooblikovanje kriterijev uspešnosti, refleksija, samoregulacija, samovrednotenje in učiteljeva povratna informacija.

V procesu učenja so bili pridobljeni dokazi, ki izhajajo iz pogovorov med poukom in opazovanj pouka, ter izdelki: prosojnice za razlago in pogovor, vstopni listek za ugotavljanje predznanja, učno-delovni list, samoevalvacija in samoregulacija, kriteriji uspešnosti za fotozgodbo, učiteljeva povratna informacija glede na kriterije uspešnosti, izdelki dijakov (fotozgodbe) in potek učne aktivnosti.

UPORABLJENA UČNA GRADIVA

Vstopni listek: Okupacijska politika na slovenskem ozemlju	
O politiki okupatorjev, ki so leta 1941 zasedli in si razdelili slovensko ozemlje, vem: 6. aprila 1941 je Nemčija napadla Jugoslavijo, to pomeni tudi Slovene. Po letih smagi okupatorjev so si slovensko ozemlje razdelile štiri države: Nemčija (severni del), Italija (Notranjska, Primorska, Dolenjska), Madžarska (Prekmurje) in NDH. Okupatorji so na last način izvajali raznarodovalno, etnocidno in genocidno politiko. Načrtovali so izgon velikega števila Slovencev in jih poslali v različna taborišča. Že leta 1941 se je oblikovalo slovensko odporiško gibanje.	Glavne besede: - 6. 4. 1941 - štiri okupatorske države - etnocid - raznarodovanje - odporiško gibanje (partizani) - komunistična revolucija - državljanska vojna
Vprašanje, na katere želim odgovor: Seznanim se se že z obnašanjem Italijanov in Nemcev do Slovencev in drugih Slovanov. Zanimajo me, kako se je do Slovencev obnašala NDH?	Svoje trenutno znanje o temi bi oegnil/-a s 1, 2, 3, 4, 5, ker ... 4, ker sem o tej temi veliko brala, poslušala pričevanja in si večino stvari zapomnila.

Priloga 1: Izpolnjen vstopni listek za ugotavljanje predznanja.

NAVODILA ZA DELO V SKUPINI

1. Preberite besedilo.
2. Med slikami poiščite tiste, ki podpirajo besedilo.
3. Pripravite kratek povzetek za sošolce in pojasnite, kako so izbrane slike povezane z življenjsko zgodbo Antonije Senčar.
4. Izberite eno dejstvo o izgonu Slovencev, ki se vam zdi še posebej pomembno, ter ga zapišite na list papirja.
5. Pred ustno predstavitev slike in zapisa na listu dogodek umestite na ustrezno mesto na časovni premici.

DOMAČI KRAJ, VOJNA IN IZGON

Antonija (Tončka) Senčar, z dekliskim priimkom Glogovšek, se je rodila 4. julija 1935 v kmečki družini v vasi Zgornji Obrež pri Artičah blizu Brežic. V družini so bili trije otroci. Tončka je imela še dva brata, Francija in Draga. Leta 1941, ko se je tudi v Sloveniji začela druga svetovna vojna, se je veselila vstopa v osnovno šolo. A njenega veselja je bilo kmalu konec. Oktobra so šolo zaprli, 28. oktobra pa so prišli nemški vojaki in ukazali, da se morajo vaščani zbrati »pri križu« na koncu vasi. Družina se je zbrala v kuhinji, mama in ata sta skušala zakriti solze in zaskrbljenost, a otroci so to opazili in začeli glasno jokati. Šestletni Tončki so v spominu ostali jok otrok ter zmedeni, zaskrbljeni in prestrašeni obrazi vaščanov, ki so se v skupini pod nadzorom vojakov pomikali proti kamionu in v rokah nosili, kar so lahko. Otroštva je bilo konec.

ZGODOVINSKA DEJSTVA

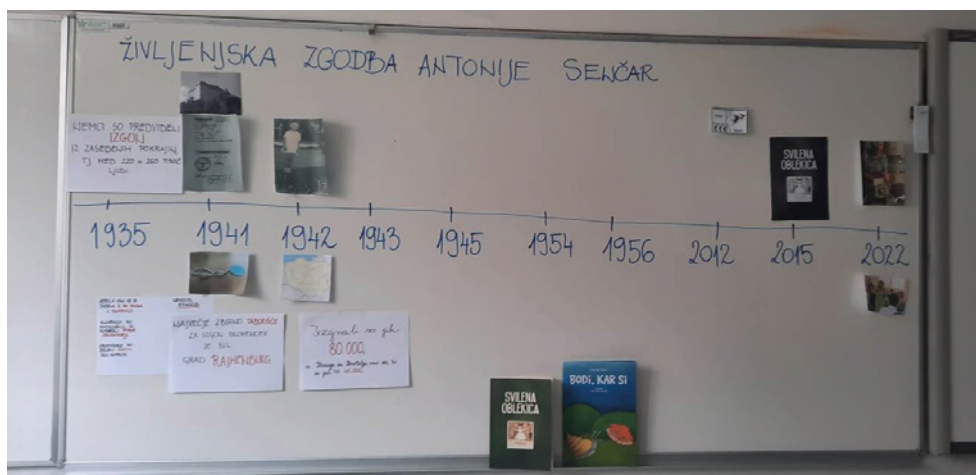
Slovence so z njihovih domov izganjali vsi štirje okupatorji: Nemci, Madžari, Italijani in Hrvatje. Izgoni so bili posledica njihove imperialistične in etnocidne politike, saj je bil slovenski narod obsojen na izginotje. Uničenje naj bi dosegli v treh korakih: množičen izgon Slovencev, naseljevanje Nemcev in hitra germanizacija preostalega slovenskega prebivalstva. Nemci so pred okupacijo Gorenjske in Štajerske v svojih

nacionalističnih načrtih predvidevali izgon kar ene tretjine slovenskega prebivalstva iz obeh pokrajin, ki so ju zasedli. To je pomenilo med 220.000 in 260.000 Slovencev. Že v prvih dneh po okupaciji so začeli iz Štajerske izganjati zavedne Slovence, ki so predstavljali največjo oviro za germanizacijo slovenskega prebivalstva. To je bil Hitlerjev ukaz pred prihodom v Maribor aprila 1941. Tako so nacisti izganjali izobražence, profesorje, učitelje, inženirje, duhovnike, največ na Hrvaško in v Srbijo. 20. oktobra 1941 je nemška okupacijska oblast izdala Razglas o državnopolitičnih ukrepih v obmejnem ozemlju. Z njim je naznanila izgon prebivalstva iz obsavsko-obsoteljskega pasu v Nemčijo. Z izgonom so začeli 23. oktobra 1941 v vaseh občine Dobova. Izgnanci so morali v nekaj urah zapustiti svoje domove. S sabo so smeli vzeti samo osebno prtljago, nato pa so jih s tovornjaki odpeljali v zbirno taborišče za izgon Slovencev na gradu Rajhenburg. Od novembra 1941 do oktobra 1942 so s tega področja izgnali kar 45.000 Slovencev, na izpraznjeno območje pa naseljevali kočevske Nemce kot varuhe »nemške južne meje«.

Viri:

Ferenc, T. (1968). Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945. Maribor: Založba Obzorja.
 Obrazi slovenskih pokrajin: Senčar, Antonija (Tončka): <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/sencar-antonija-toncka/> Pridobljeno: 1. 8. 2022.
 Senčar, A. (2015). Svilen obklica. Piran: Etigraf in Maona.
 Borak, N. idr. (2005). Slovenska novejša zgodovina 1. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992. Ljubljana: Mladinska knjiga.
 Ustni vir: Antonija Senčar, Piran, 2022.

Priloga 2: Primer gradiva za delo v skupinah.

Priloga 3: Življenjska zgodba
Antonije Senčar.
Foto: Petra Stampfl.

DELOVNI LIST ZA REFLEKSIJO (KAKO RAZMIŠLJAM O ...)

Ponovno preglejte življenjsko zgodbo gospe Antonije (Tončke) Senčar. V krajšem pismem sestavku zapišite svojem razmišljanje o njenem življenju in položaju Slovencev po okupaciji leta 1941. Morda vam bodo pri pisanju v pomoč naslednja izhodišča.

Med branjem/poslušanjem sem ugotovil/ugotovila, da ...
Pred tem nisem vedel/vedela, da ...
Včasih sem mislil/mislila ..., sedaj pa ...
Zanimivo se mi je zdelo ...
Pretrpelo me je ...
Rad bi izvedel/izvedela še ...
Pomembno je, da ...
Delo z viri prve roke je ...
Rad bi povedal/povedala še ...

Med branjem in poslušanjem življenjske zgodbe gospe Antonije Senčar iz Pirana sem spoznala in občutila veliko. Predvsem se me je dotaknil njen optimizem, veselje do življenja in silna energija, saj je v hujši težkemu okolju v življenju veliko dosegla. Mnogi je bilo v navdih. Hene se je njen pogled na življenje zelo dotaknil.

O drugi svetovni vojni pravzaprav ne vem veliko. Morda sem kdaj v šoli slišala, da so okupatorji mnoge Slovence izgnali z domov, a sem na to pozabila. Pred branjem tako nisem vedela, da so nacisti načrtovali izgon tretjine slovenskega prebivalstva iz naseljenih Štajerske in Goranske, to je med 220.000 in 260.000 ljudi. Včasih sem mislila, da so Slovence pošiljali samo v koncentracijska taborišča, kot je na primer Auschwitz, a je bilo kar 80.000 ljudi izgnani tudi v različna taborišča v Nemčiji, pa tudi v Srbijo. Želo me je pretreslo, ko je senčar pripovedoval o dogodkih iz drugega taborišča, v katerem je bila Tončka z družino. Njen brat je tam rekel Hitlerjev kip in vodja taborišča se je knoto znesel nad njim. Rada bi izvedela, kako se je on spaminjal teh dogodkov.

Rada bi zapisala še to, da bi gospe Tončka prav rada spoznala v živo, saj se mi zdi zelo prijetna gospe. Preko njene zgodbe sem spoznala tudi številna dejstva o življenju Slovencev, ki so morali delati v nemških delovnih taboriščih.

Priloga 4: Izpolnjen delovni list za
refleksijo (kako razmišljam o ...).

Priloga 5: Kriteriji uspešnosti za fotozgodbo.

Ime in priimek dijakinje/dijaka:			
Kriteriji uspešnosti	V CELOTI USTREZA	DELOMA USTREZA	NE USTREZA
Fotozgodba ima vsebinsko ustrezen in izviran naslov.	✓		
Vsebina fotozgodbe ustreza navodilom: izbrane fotografije in zapisi verodostojno odražajo življenje žrtev vojnega nasilja med drugo svetovno vojno v Sloveniji.	✓		
Izbrana fotografija vsebinsko ustreza izbranemu primarnemu viru (npr. pričevanju).	✓		
Vsebina je prikazana zgodovinsko točno: upoštevana so relevantna zgodovinska dejstva, dokazi in primeri.	✓		
Uporabljena je ustreza zgodovinska terminologija.	✓		
Viri so ustrezno navedeni.		✓	
Komentar učiteljice: <i>Odlično si se lotil naloge in sledil skrajno izpolnjenemu načrtu dela. Izbral si primerno fotografije, spremljaš besedilo je učinkovito in strokovno pravilno. Ponovi, kako ne ustrezno namojo spletno vire.</i> <i>F. Stampf</i>			
Datum: <u>20. 1. 2022</u>			

Priloga 6: Dijakov osebni načrt dela.

NAČRT DELA	
Moja naloga:	Nalogo moram oddati do:
<i>IZDELATI FOTOZGODBO o žrtvih vojnega nasilja med drugo svetovno vojno v Sloveniji</i>	<i>14. 15. 1. 2022</i>
Moj osebni cilj (Kaj želim doseči?)	
<i>Želim izdelati fotozgodbo, ki bo ustrezala nam končenjem, in poglobiti moje znanje o življenju Slovencev med drugo svetovno vojno.</i>	
Kakšen bo uspešen izdelek?	Zakaj sta snov in dejavnost zame pomembni?
<i>Ponudi moj bodo bralke in učence (tudi čustvene), da bodo podprle zgodbo.</i>	<i>Učila se bom dela z viri prve roke in razvijala različne IKT.</i>
KORAKI DO KONČNEGA CILJA (Kako bom dosegel/dosegla namene učenja in kriterije uspešnosti?)	
ČASOVNICA	
1. ZBIRANJE LITERATURE (splet, muzej, knjižnica)	1. 3. 1. 2022
2. IZBIRA OSEBE, ZGO. DEJSTEV (smutek fotozgodbe)	2. 10. 1. 2022
3. OBLIKOVANJE FOTOZGODBE V PPT + pisanje refleksije	3. 14. 1. 2022
VPRAŠANJA ZA EVALVACIJO	
Kaj sem se naučil/naučila?	Kako učinkovit/učinkovita sem bil/bila?
<i>V poslanstvu Društva slo. izgonen-ov in trpljenju ljudi med II. w.w.</i>	
Ali sem opravil/opravila samovrednotenje s pomočjo kriterijev za vrednotenje izdelka?	
<i>DA.</i>	

SKLEP

»Mir se začne, ko se naučimo živeti v drugega, ko vidimo svet skozi njegove oči.«

Barack Obama

Učitelji se poučevanju o težkih temah iz zgodovine ne smemo izogibati, čeprav nas morda navdajajo z nelagodjem, v nas vzbujajo negotovost in zadrego, ko ne vemo, kako teme, polne nasilja in trpljenja, približati učencem in dijakom. Pri tem so nam v pomoč smernice, kako poučevati o holokavstu in drugih travmatičnih temah. Veliko uporabnih nasvetov lahko učitelji poiščemo na spletnih straneh muzejev, ki so posvečeni holokavstu, npr. Yad Vashem v Izraelu, korigen je tudi priročnik *Priporočila za poučevanje in učenje o holokavstu*, ki ga je objavila Mednarodna zveza za spomin na holokavst (IHRA). V slovenščini so napisani didaktični članki, ki nas usmerjajo k ustreznemu in uspešnemu poučevanju o težkih temah, npr. *Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov* (Brodnik, 2014).

Ustrezen način, ki prispeva k razumevanju preteklosti in spodbuja razvijanje ciljev, ki se nanašajo na razvijanje odnosov, ravnanja, naravnosti in stališč, je preučevanje posnetih ali zapisanih intervjujev, življenjskih zgodb, spominov in pričevanj ljudi, ki so doživeli vojne grozote. Usodo slovenskih izgnancev v času druge svetovne vojne sem skušala dijakom približati skozi življenjsko zgodbo izgnanke Antonije Senčar in z branjem odlomkov iz njene knjige *Svilena oblekica*, v kateri je zapisala svoje spomine na življenje v preselitvenih taboriščih, v katerih so njene starše, tako kot mnoge druge Slovence, izkoriščali kot ceneno delovno silo. Glavni cilj vključevanja teme o slovenskih izgnancih in drugih žrtvah vojnega nasilja je pri dijakih razvijati empatijo ter jih s pomočjo pričevanj ozavešiti o pomenu spoštovanja in ohranjanja človekovih pravic, etike in vrednot demokratične družbe.

VIRI IN LITERATURA

- Borak, N., Čepič, Z. in Fischer, J. (2005). *Slovenska novejša zgodovina 1. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848–1992*. Mladinska knjiga.
- Brodnik, V. (2014). Pouk zgodovine o vojnah skozi oči otrok in mladostnikov. V *Zgodovina v šoli*, 23(1-2), 23–45.
- Društvo izgnancev Slovenije 1941–1945. <http://www.drustvo-izgnancev.si/si/drustvo/>
- Ferenc, T. (1968). *Nacistična raznarodovalna politika v Sloveniji v letih 1941–1945*. Založba Obzorja.
- Fürst, I. in Kokalj Kočvar, M. (2014). *Slovenski izgnanci 1941–1945*. Muzej novejšje zgodovine Slovenije.
- Obrazi slovenskih pokrajin: Senčar, Antonija (Tončka)*. <https://www.obrazislovenskihpokrajin.si/oseba/sencar-antonija-toncka/>
- Pahor, B. (2008). *Nekropola*. Založba Mladinska knjiga.
- Prunk, J. (2007). *Slovenski izgnanci 1941–1945 (zloženska)*. Društvo izgnancev Slovenije 1941–1945.
- Senčar, A. (2015). *Svilena oblekica*. Etigraf in Maona.
- Trškan, D. in Bezjak, Š. (2022). Aktivna ustna zgodovina v osnovnih in srednjih šolah: praktični napotki za učitelje in učence. *Zgodovina v šoli*, 30(1), 24–36.